

Folkhälsomyndigheten

Miljö- och energidepartementet
Klimatenheten
103 33 Stockholm
m.registrator@regeringskansliet.se

Handläggare
Karin Ljung Björklund

Vårt ärendenummer
1532-2015

Ert ärendenummer
M2015/1162/KI

Datum
2015-06-17

Sida
1 (5)

Folkhälsomyndighetens remissyttrande över Underlag till Kontrollstation 2015 för anpassning till ett förändrat klimat

Folkhälsomyndigheten har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter angående rubricerade remiss och har följande att anföra:

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten anser att ett flertal av förslagen inte är tillräckligt underbyggda, varken gällande frågornas rätta instans eller förankring. Därutöver saknas i stort en struktur i både process såväl som slutlig rapport, samt en helhetsbild av behov och motiv för förslagen. Exempelvis för en del av de övervakningssystem och samverkansgrupper som föreslås förekommer idag fungerande system och fora som antingen redan kan hantera frågorna eller bör utvecklas istället för att skapa nya. Folkhälsomyndigheten vill även framhålla att klimatanpassning är en viktig fråga, men i synnerhet vad gäller hälsa behöver det inte nödvändigtvis hanteras som en enskild riskfaktor. Däremot håller myndigheten med om att det finns ett behov av att lyfta hälsofrågan inom klimatanpassningsarbetet.

Ett flertal av de förslag som berör Folkhälsomyndigheten är inte förankrade med myndigheten. Det är inte realistiskt att planera för att dessa uppdrag ska slutföras, om ens påbörjas inom innevarande år med tanke på dess omfattning. Därutöver krävs förutsättningar i form av finansiering för att klara uppdragen.

Folkhälsomyndigheten vill även förtydliga att myndigheten inte ställer sig bakom Livsmedelsverkets skrivelse i denna remiss angående ansvarsfördelning för dricksvatten från enskilda vattentäkter.

Övergripande synpunkter

Rapporten framhåller att klimatanpassning bör lyftas högt på den politiska och samhällsliga agendan. Folkhälsomyndigheten håller med om att klimatanpassning är viktig men anser att detta inte är den enda frågan som behöver lyftas. Myndigheten ifrågasätter därför behovet av att tillsätta en representant för frågan på varje departement. Att föra in klimatanpassning som ett område i myndigheternas instruktioner ser Folkhälsomyndigheten som ett mer realistiskt alternativ.

Folkhälsomyndigheten kan se fördelar med att det övergripande ansvaret är samlat hos en myndighet, och motsätter sig inte förslaget att det bör ligga på Nationellt kunskapscentrum för klimatsanpassning vid SMHI. Med tanke på det breda uppdraget och det stora antal aktörer som är inblandat finns dock en stor risk att det kan bli tungrott. Folkhälsomyndigheten anser även att ansvarsfördelningen i övrigt i den föreslagna färdplanen för klimatanpassning är otydlig. Tabell 1 anger förutom SMHI även MSB och Naturvårdsverket med uttalade samordningsansvar. Vad gäller de förslag och frågor som rör Folkhälsomyndigheten, men även de rörande bebyggelse och boende som är Boverkets ansvar är det oklart vilken myndighet som har det övergripande samordningsansvaret.

I övrigt har Folkhälsomyndigheten främst valt att fokusera på de förslag där myndigheten omnämns. Dessa kommenteras nedan.

Förslag 3:5

Folkhälsomyndigheten anser att förslaget att berörda sektors- och expertmyndigheter får i uppdrag att utarbeta och följa upp nationella mål och handlingsplaner för sina respektive ansvarsområden bör förtydligas. Det är oklart vilka nationella mål och handlingsplaner som avses.

Förslag 3:6

Folkhälsomyndigheten ställer sig bakom förslaget att berörda sektors- och expertmyndigheter får inskrivet i sina instruktioner att de ska initiera, stödja och följa upp klimatanpassningsarbete inom sitt ansvarsområde.

Förslag 3.8

Folkhälsomyndigheten anser i likhet med förslaget att klimatanpassningsfrågan kan utgöra en del i utvärderingen av miljökvalitetsmålen. Det är dock inte realistiskt i tid sett att detta ska göras i samband med Fördjupad utvärdering 2015. Miljökvalitetsmålen är utformade att täcka samtliga miljöfrågor där klimatfrågan utgör en. Det är därför inte heller realistiskt att miljökvalitetsmålen, dess indikatorer samt åtgärder ska omformuleras med avseende på klimatanpassning.

Förslag 3:20

Kompetenscentrum för hälsofrågor och klimatanpassning

Folkhälsomyndigheten önskar förtydligande kring förslaget att myndigheten, tillsammans med Statens veterinärmedicinska anstalt får i uppdrag att, i samråd med andra berörda myndigheter och i samarbete med det föreslagna kompetenscentrumet för dricksvatten och vattenhushållning i ett förändrat klimat, ta fram ett förslag på ett nationellt kompetenscentrum för hälsofrågor och klimatanpassning. Förslaget som det är formulerat är inte avstämt med Folkhälsomyndigheten.

Folkhälsomyndigheten instämmer i behovet att lyfta hälsoaspekter i klimatanpassningsarbetet, och att detta kräver bred samverkan. Denna bör dock innefatta fler parter än de som arbetar med smittskyddsfrågor, såsom föreslås. Till exempel bör förutom klimateffekter relaterade till smittsamma sjukdomar och andra klimatrelaterade sjukdomar, andra hälsoaspekter såsom psykisk ohälsa, välbefinnande och jämlik hälsa kopplat till ett förändrat klimat samt förebyggande åtgärder kopplat till hälsa innefattas.

Folkhälsomyndigheten anser att ett kompetenscentrum inte nödvändigtvis är vad som krävs för dessa frågor. Istället föreslås en utredning om hur dessa frågor bäst kan omhändertas, både vad

avser samverkansparter och utformning, och om möjligheten att hantera frågan i redan befintliga samverkansfora.

Tidsramen för detta förslag anges till innevarande år. Oavsett utformning av det slutliga uppdraget bör uppdraget om aktuellt utdelas till Folkhälsomyndigheten så snart som möjligt, alternativt med förlängd uppdragstid. Uppdraget kräver även finansiering.

Kompetenscentrum för säker dricksvattenförsörjning i ett förändrat klimat

Vad gäller förslaget om ett kompetenscentrum för säker dricksvattenförsörjning i ett förändrat klimat ställer sig Folkhälsomyndigheten bakom förslaget att invänta resultatet från den dricksvattenutredning som pågår. Myndigheten stödjer även att VAKA-gruppen ska få långsiktig finansiering.

De oklarheter som beskrivs kring dricksvattenproducenternas ansvar för att ta fram data till miljöövervakningen bör utredas innan uppgifter och ansvar fördelas. Detta kräver tolkning av de olika direktiv som styr och bör utföras tillsammans med de myndigheter och andra aktörer som berörs. Havs- och vattenmyndigheten bör ingå i detta arbete då skydd av råvattentäkter genom riktlinjer kring vattenskyddsområden faller under deras ansvar.

Folkhälsomyndigheten anser även att kompetenscentrets roll bör vara att bidra med kunskap, och inte *kompetensförsörjning*, till lokala och regionala myndigheter.

Slutligen vill Folkhälsomyndigheten tillägga att detaljer kring problembeskrivningen av risker för smitta i samband med bad (s. 215) kan kopplas till åtgärder om så önskas då Folkhälsomyndigheten ger råd kring hur badsårsfeber kan undvikas.

Förslag 9:2

Folkhälsomyndigheten avstyrker förslaget att regeringen bör utreda ansvarsfrågan för tillsynsvägledning av enskilda dricksvattenanläggningar i vart fall vad avser Folkhälsomyndighetens uppdrag. Därutöver önskar myndigheten tillägga att eventuell påverkan av klimatförändringar inte är relevant för ett klagande avseende ansvarsfördelning för tillsynsvägledning av enskilda dricksvattentäkter.

Folkhälsomyndigheten delar inte Livsmedelsverkets uppfattning att tillsynsvägledningsansvaret enligt miljöbalken för dricksvatten från enskilda vattentäkter ligger på Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten anser att myndigheten inte har något kvarvarande ansvar för förebyggande och vägledande insatser för dricksvattenkvalitet från enskilda vattentäkter efter återföringen av informations- och rådgivningsansvaret till Livsmedelsverket den 1 januari 2014. Bedömningen görs mot bakgrund av syftet med överföringen men också med hänvisning till det tydliga ansvar för dricksvattenkvalitet som utifrån EU:s dricksvattendirektiv (98/93/EG) och livsmedelslagstiftningen ligger på Livsmedelsverket, samt det förhållande att miljöbalkens tillsynsregler med avseende på dricksvatten inte lägger ansvar på Folkhälsomyndigheten vad avser dricksvatten från enskilda vattentäkter.

Förslag 9:24

Den nationella handlingsplan kring hantering av sårbara grupper i samband med värmeböljor som Folkhälsomyndigheten föreslås få i uppdrag är ett redan pågående projekt finansierat av MSB. Detta innefattar att ta fram konkreta och myndighetsgemensamma råd och arbetsmetoder

för värmeböljor. Projektet avser även att sammanställa de synpunkter som framkommer om behovet av framtida åtgärder.

Kopplat till ovanstående förslag anges att Folkhälsomyndigheten bör få i uppgift att ”genom aktivt uppsökande insatser utbilda personal inom äldre- och barnomsorg, kring effekter och behov i samband med värmeböljor. Detta inkluderar upprättandet av checklistor inom operativ verksamhet”. Denna uppgift är inte förankrad med Folkhälsomyndigheten som önskar understryka att uppgiften inte är formulerad i enlighet med myndighetens arbetssätt. Därutöver är det Socialstyrelsen och inte Folkhälsomyndigheten som ansvarar för vägledning, riktlinjer och rekommendationer inom vård och omsorg.

Förslag 9:25

Vad gäller förslaget att SVA bildar en samverkansgrupp för att förebygga effekterna av smittsamma sjukdomar till följd av ett ändrat klimat anser Folkhälsomyndigheten att denna fråga bör kunna hanteras inom redan befintliga samverkansfora. Detta då arbetet med att förebygga effekterna av samtliga smittsamma sjukdomar är ett pågående, kontinuerligt arbete som är prioriterat av myndigheterna, oavsett om de kan kopplas till klimat eller inte.

Att klimatförändring endast är en av flera faktorer som påverkar förekomst av smittsamma sjukdomar motiverar att övervakning och varningssystem inte behöver anpassas efter enbart den faktorn. Folkhälsomyndigheten önskar framhålla att övervakningssystem och program för tidig varning redan finns på plats och är väl utvecklade¹. Folkhälsomyndigheten anser inte heller att klimatanpassningsåtgärder krävs inom vaccinationsområdet då klimatförändringar sannolikt inte föranleder en snabb förändring i sjukdomsutbredning som kan förhindras genom vaccination. Det befintliga pågående arbetet med övervakning och vaccinationsrekommendationer bör vara tillräckligt.

Vidare anser Folkhälsomyndigheten att SVA inte nödvändigtvis är rätt instans att hantera samtliga smittsamma sjukdomar då dessa innefattar både zoonotiska sjukdomar, djursjukdomar och de som enbart rör människor.

Folkhälsomyndigheten önskar framhålla vikten av att se eventuella förändringar i spridningen av smittsamma sjukdomar i sin helhet². Folkhälsomyndigheten anser att en ökad medvetenhet och kunskap om hur smittsamma sjukdomar kommer att påverkas av ett förändrat klimat behövs, men då systemen för övervakning, tidig varning, relevanta föreskrifter och diagnostik av vanliga och ovanliga agens finns på plats bör andra åtgärder prioriteras. Dessa kan vara

¹ De sjukdomar som faller under smittskyddslagen är anmälningspliktiga och anmäls av behandlande läkare till landstingens smittskyddsmyndighet och till Folkhälsomyndigheten. En kontinuerlig övervakning av dessa sjukdomar, där långsiktiga förändringar eller trender kan analyseras och utbrott identifieras, pågår alltså redan. Enstaka humanfall av för Sverige ovanliga sjukdomar rapporteras omedelbart till respektive Smittskyddsmyndighet och Folkhälsomyndigheten. Beredskapen för att hantera dessa är god, väl etablerade kontaktvägar, övervakningssystem, liksom möjlighet till diagnostik inom landet för de allra flera smittsamma sjukdomarna finns på plats. Folkhälsomyndigheten hyser norra Europas enda säkerhetslaboratorium för diagnostik av mikroorganismer med skyddsnivå 4. Folkhälsomyndigheten följer genom kontinuerlig omvärldsbevakning utbredningen av smittsamma sjukdomar i världen, etablerade system för rapportering av allvarliga fall eller utbrott finns genom WHO och den europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC.

² Då människor smittas av sjukdomar vars spridning förändrats p.g.a. ett förändrat klimat har själva förändringen redan skett – åtgärder för att minska smittspridningen kommer således inte att kunna reversera orsaken till spridningen.

övervakning av utbredning av vektorer och förbättrad beredskap i samverkan och övning av hantering av klimatrelaterade händelser. Även förbättrad händelserapportering för klimatrelaterade händelser kan vara en möjlighet att identifiera risker och förbättra beredskapen för utbrott av smittsamma sjukdomar.

Förslag 9:26

Förslaget att myndigheten ska kartlägga hur klimat och klimatförändringsaspekter och hälsa hanteras lokalt och regionalt, i samarbete med berörda aktörer på nationell, regional och lokal nivå är inte förankrat hos Folkhälsomyndigheten. Om uppdraget ska utföras krävs finansiering.

Folkhälsomyndigheten ställer sig dock frågande till behovet och motiven till förslaget. Det är oklart vad som avses uppnås med denna typ av sammanställning. Även uppdraget i sig är otydligt.

Förslag 10:6

Folkhälsomyndigheten är överlag positiv till ett observations-/övervakningssystem för klimatrelaterade hälsorisker, men ställer sig tveksam till den föreslagna organisationen för uppdraget, samt behovet av att skapa ett nytt system. Folkhälsomyndigheten anser att det inom ramen för ett övervakningssystem kopplat till klimatrelaterade hälsorisker krävs en översyn över de befintliga register och rapporteringar som nämns i syfte att se hur befintlig data kan användas. Att bygga upp nya databaser, samla in information samt kvalitetssäkra och bearbeta data är resurskrävande. MSB som har erfarenhet av insamling av data kring exempelvis skred och översvämningar bör konsulteras. Frågan bör även diskuteras med representanter i nationellt nätverk för dricksvatten. Även Naturvårdsverkets program för miljöövervakning bör utgöra en viktig samverkanspartner. Ovanstående arbetar dock främst med miljödata.

I syfte att övervaka hälsorisker och hälsoeffekter kopplade till klimatförändringar föreslår Folkhälsomyndigheten utökade anslag till Naturvårdsverkets hälsorelaterade miljöövervakning (HÄMI). Alternativt bör Naturvårdsverket genom HÄMI ingå som samverkanspartner, detta eftersom både data som produceras inom ramen för HÄMI är användbar för denna typ av system och för att HÄMI är en bra kanal för ytterligare uppdrag till forskare som arbetar med miljö- och klimatrelaterad hälsa. Oavsett vem som tilldelas uppgiften bör den sammanfalla med ökat anslag/finansiering.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschefen, Anna Bessö. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Anders Tegnell, tf enhetschefen Ingrid Millet samt enhetschefen Britta Björkholm deltagit. Utredaren, Karin Ljung Björklund har varit föredragande.

Enligt Folkhälsomyndighetens beslut

Karin Ljung Björklund